

Minna Salmi

3.11.2015

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asiantuntijakuuleminen HE 80/2015 vp

Näkökohtia hallituksen esitykseen laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on aiemmassa lausunnossaan OKM:lle (THL/1119/4.00.00/2015) hallituksen esityksestä laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta todennut, että THL ei voi pitää lakiesityksessä esitettyä subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajoittamista perusteltuna.

THL kiittää mahdollisuudesta osallistua sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemiseen hallituksen esityksestä HE 80/2015 vp ja esittää seuraavia näkökohtia:

1. **Varhaiskasvatus on lapsen oikeus**, jonka ei lasten yhdenvertaisuuden toteutumiseksi tule olla riippuvaista vanhempien työstä ja sen muutoksista. Jos lapsen varhaiskasvatusoikeuden laajuus riippuu siitä miten vanhempien työ tai opiskelu toteutuu, se voi lapselle tarkoittaa varhaiskasvatus-ryhmän vaihtumista edestakaisin kokopäiväisen ja osa-aikaisen ryhmän välillä. Tämä on riski lapsen hyvälle kasvuille ja kehitykselle, koska tällöin ei voida varmistaa lapselle pitkäjänteisiä ihmissuhteita ja toistuvat muutokset kuormittavat lasta. Lapsen vuorovaikutustaitojen, aivojen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksenä ovat pysyvät vertais- ja aikuissuhteet. Lapselle tärkeää on kuulua pysyvään yhteisöön ja osallistua yhteiseen etenevään toimintaan. Lapsen kannalta ryhmän vaihtuminen merkitsee sulkemista ulos yhteisestä toiminnasta ja tutusta kaveripiiristä sekä syrjään joutumista ja siihen liittyvää oman merkityksellisyyden kyseenalaistumista.

Suomessa lain tasoisena voimassa olevan YK:n lapsen oikeuksien 3. artiklan mukaan lapsia koskevissa toiminnoissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajoittaminen ei ole perusteltua lapsen edun kannalta.

2. **Subjektiivinen varhaiskasvatus- ja päivähoito-oikeus on työn ja perheen yhteensovittamisen kulmakivi.** Sillä on keskeinen perhepoliittinen sekä työvoima- ja tasa-arvopoliittinen merkitys, jotta molemmat vanhemmat voivat tehdä ansiotyötä tai opiskella täysipainoisesti.

Nykyisessä työelämässä on yhä tavallisempaa, että ansiotyön kokonaisuus koostuu erillisistä jaksoista tai useille työnantajille tehtävistä projekteista, joiden välissä voi olla katkoja. Vanhempien ansiotyöhön osallistuminen hankaloituu, jos varhaiskasvatusoikeus rajoitetaan 20 tuntiin viikossa ja sitä pidemmän hoidon tarve

www.thl.fi

Minna Salmi

3.11.2015

pitää erikseen osoittaa. Ongelma kohdistuu erityisesti äiteihin, koska valinta ansiotyön ja lastenhoidon välillä on edelleen ennen kaikkea äitien valinta, ja äitien asema työmarkkinoilla on heikompi kuin isien. Ongelmat liittyvät määräaikaisiin työsuhteisiin ja itsensä työllistäjien, freelancereiden sekä osa-aikaiseen työhön.

Työnteon tavan muutos lisää riskiä siihen, että lapsen varhaiskasvatusryhmä vaihtuu edestakaisin kokopäiväisen ja osa-aikaisen ryhmän välillä, jos subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus rajoitetaan lakiesityksen mukaisesti.

Lapsen varhaiskasvatusoikeuden rajoittaminen vanhempien työttömyyden perusteella kohdistuu jo vanhemman työttömyyden ja siitä aiheutuvien toimeentulo-ongelmien takia haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja lisää eriarvoistumisen riskiä.

Työttömien vanhempien on hankala etsiä aktiivisesti työtä ja osallistua työhaastatteluihin, jos lapsi on siirretty vanhemman työttömyyden takia osa-aikaiseen varhaiskasvatukseen. Työttömien vanhempien lasten päivähoito-oikeuden rajaaminen osa-aikaiseksi voi vaikeuttaa tarjotun työpaikan vastaanottamista edellytetyn kahden viikon kuluessa, jos kokopäiväistä päivähoitopaikkaa ei järjesty siinä ajassa. Tällöin on myös riskinä, että lapsen hoitopaikaksi tarjotaan erilaisia väliaikaisratkaisuja.

3. Varhaiskasvatuksen ja hoidon toteuttamisessa palataan viranomaisharkintaan, kun vanhempien tulee osoittaa 20 viikkotuntia pidemmän hoidon tarve. Lisäksi kunnan viranomaiset voivat harkita onko lapsella tarvetta kokopäivähoitoon sosiaalisista syistä, eli jos se on tarpeen lapsen kehityksen, tuen tarpeen tai perheen olosuhteiden takia.

Tarveharkinnassa on kolme ongelmaa:

1) Alle kouluikäisten lasten vanhemmista valtaosa on kokopäiväisessä ansiotyössä tai opiskelee. Myös osa-aikatyön kesto on yleensä pidempi kuin 20 viikkotuntia. Lakiesityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on laskettu, että 20 tunnin osa-aikaiseen varhaiskasvatukseen siirtyy vain alle 7 prosenttia nykyisin kokopäiväisessä varhaiskasvatuksessa olevista lapsista. *Velvoite lapsen kokopäiväisen varhaiskasvatuksen tarpeen osoittamisesta tulisi siis koskemaan suurinta osaa eli 93 prosenttia varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten vanhemmista.* Todisteiden edellyttäminen työsuhteen kokopäiväisyydestä aiheuttaa ylimääräistä vaivaa vanhemmille ja heidän työnantajilleen. Todistusten arvioiminen ja kirjaaminen vuosittain sekä sosiaalisista perusteista tehtävien arvioiden laatiminen lisäävät työtä ja kustannuksia kunnille.

2) Sosiaalisten syiden (lapsen kehitys ja tuen tarve sekä perheen olosuhteet) osoittaminen ja arviointi leimaavat lapsia ja perheitä.

3) Tarveharkinnan jäädessä kunkin kunnan tehtäväksi palvelut erilaistuvat asuinpaikan mukaan ja näin syntyy riski lasten tasavertaisuuden toteutumiselle.

Minna Salmi

3.11.2015

4. Suomessa vain noin kaksi kolmesta alle kouluikäisestä lapsesta on varhaiskasvatuksen piirissä (62 % 1–6 –vuotiaista, 74 % 3–5-vuotiaista vuonna 2013). EU:n asettamien varhaiskasvatustavoitteiden kannalta ongelmana on pidetty sitä, että Suomessa varhaiskasvatus ei tavoita merkittävää osaa lapsista. Subjektiviisen varhaiskasvatusoikeuden rajoittaminen voi vähentää varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrää, jos osallistuminen tulee perheille hankalaksi järjestää.

5. Varhaiskasvatus- ja päivähoito-oikeuden rajoittaminen aiheuttaa ongelmia perheiden ja päiväkotien arjen sujumiselle ja siten kaikkien lasten varhaiskasvatusoikeuden toteutumiselle. Miten varhaiskasvatuksen sijoittuminen päiväkodin päivään voidaan järjestää niin, että se ajoittuu mielekkäästi perheen arjen sujumisen kannalta esimerkiksi silloin, kun vanhempi on kotona vauvan kanssa tai tekee osa-aikatyötä? Entä miten varmistetaan, että kaikki lapset pääsevät osallistumaan varhaiskasvatuksen pedagogiseen toimintaan riittävän säännöllisesti? Perheiden arjen organisoinnin kannalta on hyvä, että lakiesityksen mukaan vanhemmat voivat valita osa-aikaisen varhaiskasvatuksen joko osapäiväisenä tai osaviikkoisena. Päiväkotien pedagogisen toiminnan järjestämisen ja jatkuvuuden kannalta voi kuitenkin olla ongelmallista, jos jotkut osa-aikaisista lapsista ovat paikalla muutaman tunnin päivittäin, jotkut pari–kolme kokopäivää viikoittain.

Kansainvälisten arvioiden mukaan suomalaisen varhaiskasvatuksen vahvuus on sen hoitoa, kasvatusta ja opetusta integroiva lähestymistapa (OECD 2012, 2006, 2001; UNICEF 2007). Jos osapäiväisyyden myötä pedagogista toimintaa alettaisiin keskittää tiettyyn aikaan päivästä, saatettaisiin muu toiminta nähdä vähemmän merkityksellisenä. Tämä tarkoittaisi etäntymistä integroidusta, leikkiä, arjen toimintaa ja vuorovaikutusta korostavasta pedagogiikasta, jossa lapsen oppiminen ja hyvinvointi ymmärretään kokonaisuutena.

6. Subjektiviisen varhaiskasvatusoikeuden rajoittamiselle esitetään ainoastaan taloudellisia perusteluja, varhaiskasvatuksellisia tai perhepoliittisia perusteita sille ei ole. Säästöjen syntyminen on tutkimustiedon pohjalta epävarmaa.

Tutkimustieto osoittaa, että lasten varhaiseen kehitykseen investoiminen on taloudellisesti kannattavaa. Toisaalta tutkimustieto kertoo, että 1990-luvun laman vuosina lasten peruspalveluista leikanneet kunnat joutuivat 2000-luvun puolella käyttämään enemmän rahaa lasten ja nuorten psykiatriin palveluihin. *Lasten peruspalveluista säästäminen ei ole kustannustehokasta pidemmällä aikavälillä.*

Pääjohtaja

Tutkimuspäällikkö

Juhani Eskola

Minna Salmi

www.thl.fi